

روایتگر سال‌های جوانی رهبر شهید ایران

خانه تاریخ‌ساز سرشور ۲۷

تألیف آذرخش

عفت‌رضوی در محله کهن سرشور مشهد جایی در نزدیکی بارگاه نورانی امام رضا(ع) خانه‌ای آرام و بی ادعا ایستاده است؛ خانه‌ای که دیوارها و اتاق‌های ساده‌اش، روایتگر سال‌های جوانی ابرمردی است که قرار است سال‌ها بعد با لقب «آقای شهید ایران» شناخته شود. حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی حسینی خامنه‌ای، رهبر شهید ایران در سال ۱۳۴۳ ازدواج کردند و سال‌های نخست زندگی مشترک خود را در خانه‌ای استیجاری گذراندند. پس از گذشت چهار سال، در سال ۱۳۴۷ در این خانه در محله سرشور، مالک و ساکن می‌شوند. در واقع سال‌های جوانی رهبر شهید از سال‌های ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۷ در این خانه سپری شده و سه فرزند ایشان از جمله رهبر معظم انقلاب، حضرت آیت‌الله‌سیدمجتبی حسینی خامنه‌ای، در همین منزل به دنیا می‌آیند؛ خانه‌ای که خیلی زود، فراتر از یک محل سکونت و به یکی از پایگاه‌های مهم مبارزات انقلاب اسلامی در مشهد در آن سال‌ها بدل می‌شود.

حیات و اتاق‌های این خانه علاوه بر سادگی و بی‌آلایشی، نمایشی از یک سبک زندگی ایرانی اسلامی در دهه ۴۰ است. این خانه دودر ورودی دارد؛ دودری که هر کدام قصه‌ای از روزهای مبارزات سال‌های انقلاب را در خود پنهان کرده‌اند. در سال‌هایی که مأموران ساواک رفت و آمدهای این خانه را زیر نظر داشتند و حتی در اطراف آن خبرچین‌هایی را گماشته بودند، بسیاری از مبارزان و میهمانان این خانه برای آنکه شناسایی نشوند، از یک در وارد و از دری دیگر خارج می‌شدند. از در داخل کوچه فرعی که وارد حیاط شوی، پیش از هر چیز سادگی فضا چشم‌را می‌گیرد. حوضی کوچک در میانه حیاط و درختانی سرسبز که به گفته مسئولان بیت، به طور حتم درخت انجیر و چسبک بزرگ‌روی دیوار حیاط، به دست خود رهبر شهید کاشته شده است. سنگ‌فرش پله‌ها و موزائیک حیاط، همان‌هایی است که در آن سال‌ها رهبر شهید روی آن پا گذاشته‌اند. طبقه پایین این منزل چهار پله به سمت زیرزمین دارد که اکنون در قالب موزه اسناد، برخی از اسناد مربوط به خانه و اسنادی از سال‌های مبارزات ایشان در سال‌های مختلف زندگی در آنجا نگهداری می‌شود. کف این زیرزمین، حوضی لوزی شکل با کاشی‌های آبرنگ دارد که همان سبک خانه‌های دوره ۴۰ و ۴۰+ را به ما یادآوری می‌کند.

از پله‌های حیاط که وارد طبقه بالا شوی، اول وارد راهرویی کوچک

خراسان جنوبی

برپایی ۳۴۰ موبک مردمی در استان

حسین مرتضوی استاندار خراسان جنوبی گفت: ۳۴۰ موبک مردمی در مسیر خدمت به زائران امام شهید برپا شده است. سیدمحمدرضا هاشمی در جریان سفر به شهرستان بشرویه در جمع خبرنگاران با بیان اینکه خراسان جنوبی با تمام ظرفیت برای خدمت‌رسانی به زائران ولدگذار امام شهید پای کار آمده گفت: از چندین هفته گذشته ستاد استقبال و برنامه‌ریزی برای خدمت‌رسانی به زائران با بیش از ۱۸۰ کمیته تخصصی در استان تشکیل شده است و همه دستگانه‌ها با روحیه‌ای جهادی در حال انجام مأموریت‌های خود هستند.

وی با اشاره به بازدیدهای میدانی از شهرستان‌های طَبس، عشق‌آباد و بشرویه افزود: آنچه در این بازدیدها پیش از هر چیز جلوه‌گر بود عشق، ارادت و حضور پرشور مردم در خدمت‌رسانی به زائران بود. مردمی که با وجود گرمای شدید هوا، با تمام توان در مسیر پذیرایی از زائران فعالیت می‌کنند و حقیقتاً باید در برابر این اخلاص و دلدادگی سر تعظیم فرود آورد. هاشمی با بیان اینکه بیش از ۳۴۰ موبک به همت مردم و موبک‌داران خراسان جنوبی در این استان و همچنین خراسان رضوی برپا شده، اظهار کرد: در تمامی این موبک‌امکانات لازم برای اسکان، اقامه نماز و پذیرایی از زائران فراهم شده و خدمات صبحانه، ناهار، شام و میان‌وعده شامل شربت، چای و آب خنک به صورت مستمر ارائه می‌شود.

استاندار خراسان جنوبی با قدردانی از همراهی فرمانداران، شهرداران، اعضای شوراهای اسلامی شهر، آئمه جمعه، نیروهای مسلح و سایر دستگانه‌های اجرایی در تأمین امنیت و خدمت‌رسانی به زائران، تصریح کرد: بخش عمده این اقدام‌ها با مشارکت و کمک‌های خودجوش مردمی انجام شده و این جلوه‌ای از عشق مردم به امام شهید و زائران حضرت علی‌بن‌موسی‌الرضا(ع) است. تمامی تمهیدات لازم برای اعزام علاقه‌مندان به شرکت در مراسم تشییع و وداع و تدفین پیش‌بینی شده و در همین راستا پنجشنبه در سراسر استان تعطیل اعلام شده است تا مردم بتوانند در این مراسم حضور یابند.

می‌شوی که روی دیوار آن شجرنامه ایشان وجود دارد. شجرنامه‌ای که نشان می‌دهد نسل ایشان به امام زین‌العابدین (ع) می‌رسد. در این طبقه چهار بخش به چشم می‌خورد؛ اتاق کار و فضایی که مربوط به جلسات عمومی تر و پاسخ به شبهات سیاسی افراد مختلفی بوده که به ایشان مراجعه می‌کردند. بخشی که مربوط به میهمانان خصوصی تر بوده، نزدیک به در شمالی خانه است و به شکلی تعبیه شده تا افراد بدون عبور از بخش‌های دیگر، مستقیم به اتاق میهمان وارد شوند و بخشی دیگر نیز مربوط به استراحت خانواده ایشان است.

قفسه‌های کتاب اتاق کار، تصویری متفاوت از صاحب خانه ترسیم می‌کنند. در کنار آثار فقهی و دینی که هر طلبه جوانی باید مطالعه کند، رمان‌های مشهور جهان نیز دیده می‌شود که نشانه‌ای از علاقه عمیق ایشان به ادبیات و مطالعه دارد. همین اتاق، میزبان گفت‌وگوهای علمی، فرهنگی و سیاسی بوده و بسیاری از چهره‌های مبارز آن روزگار در همین فضای کوچک گرد هم می‌آمدند. شخصیت ایشان فقط به کار علمی و فعالیت انقلابی خلاصه نمی‌شده، در گوشه یکی از اتاق‌ها میبل‌های زورخانه‌ای به چشم می‌خورد که روزگاری در دستان رهبر شهید در زورخانه‌های مشهد چرخیده‌اند. نه فقط ورزش که شعر هم یار روزهای جوانی این طلبه ساده‌یست بوده و در انجمن ادبی فرخ با همان لباس روحانیت شرکت می‌کردند که گفته می‌شود غزل «دل‌بسته یاران خراسانی خویشم» برای پنج عضو اصلی این انجمن ادبی که همگی به رحمت خدا رفته‌اند سروده و خوانده شده است.

سادگی درگوشه گوشه این خانه جریان دارد؛ از گلیم‌هایی که کف اتاق‌ها را پوشانده‌اند تا آشپزخانه‌ای کوچک با ابتدایی‌ترین امکانات. ظرف‌های چینی گل قرمز، گاز نوش‌علقه‌رومیزی، یخچال قدیمی، گاز فیتیلی‌ای، بالشت و کتاره‌های قدیمی که رسم آن روزها بود، همگی ما را به خانه پدربزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها می‌انجام.

بی‌آلایشی این خانه آنجایی دل‌نشین تر می‌شود که می‌فهمیم همسر و یار سال‌های مبارزه و زندگی آقای شهید ایران خانواده‌ای متمول داشتند اما با جان و دل انتخاب کردند که همسفر زندگی طلبه جوانی باشند که اسر لرحه عملی خود قرار داده بود.

فرهنگ و هنر

روایت ارادت هنرمندان در آیین وداع

همزمان با برگزاری آیین وداع و تشییع رهبر شهید انقلاب، جامعه فرهنگی و هنری خراسان رضوی با برپایی خیمه‌ها و موبک‌های فرهنگی و هنری در مشهد و هفت شهرستان استان، برنامه‌های متنوعی را با هدف تجدید میثاق با رهبر معظم انقلاب و تکریم شهدای مظلوم اجرا می‌کند.

مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی در حاشیه آیین افتتاحیه «خیمه‌هنر و رسانه» در مشهد گفت: در جریان مراسم عظیم تشییع و وداع با رهبر شهید انقلاب که به رویدادی باشکوه تبدیل شده است، جامعه فرهنگی و هنری کشور با برپایی موبک‌ها و غرفه‌های تخصصی، حضور پررنگ و ارادت خود را در این آیین به نمایش گذاشته است. حسین مسگرانی افزود: علاوه بر مشهد، در هفت شهرستان دیگر نیز با برپایی موبک‌ها و خیمه‌های فرهنگی، فعالیت‌های گسترده‌ای در حال انجام است. این برنامه‌ها با هدف «بیعت دوباره و تجدید میثاق با رهبر معظم انقلاب» برگزار می‌شود و طیف گسترده‌ای از هنرهای مختلف را در بر می‌گیرد. وی اظهار کرد: اجرای تزییه، شب‌های شعر، حضور گروه‌های سرود، فعالیت کانون‌های فرهنگی و هنری، خلق آثار خوشنویسی و هنرهای تجسمی با الهام از بیانات رهبر معظم انقلاب، اشعار و نوشته‌های مذهبی، همچنین برپایی نمایشگاه‌های کتاب و نمایشگاه‌های هنری تجسمی، از جمله فعالیت‌های پیش‌بینی‌شده در خیمه‌های هنر و رسانه است.

مسگرانی حضور دانش‌آموزان و هنرستان‌های هنرهای زیبا را از بخش‌های ویژه‌اچین برنامه‌ها عنوان کرد و گفت: دانش‌آموزان و هنرستان‌های مرتبط با حوزه «مدرسه میثاق» نیز با هدف عرض ارادت به شهدای مظلوم در این برنامه‌ها حضور دارند و در کنار مراسم تشییع، توجه ویژه‌ای نیز به خانواده شهدا شده است. مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی در پایان از همه فعالان عرصه فرهنگ و هنر خواست تا بیست‌ماه جاری، علاوه بر حضور در مراسم اصلی تشییع، در خیمه‌ها و موبک‌های هنر و رسانه نیز برای خدمت‌رسانی و ابراز ارادت حضور یابند.

یادداشت

رسول نوروزی

جغرافیای نمادین مسیر تشییع رهبر شهید؛ روایت چهار گانه تمدن

رویداد تشییع آقای شهید ایران صرفاً یک مراسم وداع نیست، بلکه به‌منابه یک کلان‌رویداد تمدنی، برساختی از هویت، قدرت نرم و پویایی‌های درونی تمدن نوین اسلامی در مواجهه با هژمونی مدرنیته غربی است. بر این اساس، تشییع پیکر حضرت آقا را می‌توان یکی از بزرگ‌ترین عملیات‌های نبرد تمدنی انقلاب اسلامی با غرب دانست. رویدادهای بزرگ اجتماعی را می‌توان از دو منظر متفاوت تحلیل کرد. نخست اینکه، این گونه رویدادها صرفاً وقایعی گذرا و احساسی تلقی می‌شوند که با پایان مراسم، به خاطره‌ای جمعی تبدیل می‌شوند. در نگاه دوم، تلاش می‌شود لایه‌های عمیق‌تر معنا، ساختار و کارکرد تمدنی این رخدادها آشکار شود. تشییع پیکر مطهر رهبر شهید انقلاب اسلامی، از جمله رخدادهایی است که تنها با اتکا به نگاه دوم می‌توان به‌فهمی درست از آن نزدیک‌شد.

مجموعه یادداشت‌های پیش رو که این نوشته نخستین شماره آن است یک ادعای محوری دارد؛ تشییع چنین رهبری، صرفاً یک «مراسم سوگواری» نیست، بلکه یک «کلان‌رویداد تمدنی» است که سازوکارهای بازتولید معنا، مشروعیت، انسجام اجتماعی و تداوم تاریخی یک تمدن را به نمایش می‌گذارد. به بیان دیگر، این رخداد به‌طور همزمان هم «آزمونی» برای سنجش عمق و حیات یک تمدن است و هم «فرصتی» برای بازآفرینی و تجدید قوای حرکت‌بزرگ تمدنی انقلاب اسلامی.

در نخستین یادداشت، جغرافیای نمادین مسیر تشییع را بررسی می‌کنیم. انتخاب مسیر «تهران - قم - عراق - مشهد» برای این تشییع، یک تصمیم صرفاً لجستیکی یا فیزیکی نیست. حتی اگر این انتخاب دقیق در ابتدا با نگاهی راهبردی صورت گرفته باشد، امروز ما با نتیجه‌ای مواجهیم که از آن نیت اولیه فراتر رفته است. این مسیر، در واقع یک جغرافیای نمادین است که ستون‌های اصلی تمدن نوین اسلامی-ایرانی را به‌هم پیوند می‌دهد. در ادامه، هر یک از این ایستگاه‌ها را از منظر کارکرد تمدنی شان تحلیل می‌کنیم:

تهران: تجلی‌گاه قدرت سیاسی و دولت‌سازی

تهران به‌عنوان پایتخت، نماد «دولت‌سازی» و مرکزیت نظام سیاسی است. وقتی میلیون‌ها نفر در تهران در این حرکت عظیم جمع میشوند، این حضور انبوه، مستقیم‌ترین پاسخ به تبلیغات فراگیر غرب‌مبنی بروجود «شکاف عمیق ملت-دولت» در ایران است. این جمعیت میلیونوی، در واقع قدرت سخت و نرم نظام را در «میدان» به رخ می‌کشد و مشروعیت سیاسی-مردمی نظام اسلامی را بازتولید می‌کند.

در نهایت با یک نگاه تمدنی، اینجا کانون تلاقی مردم و حاکمیت است. تشییع در تهران، یعنی نمایش زنده و پویای پیوند امت با ساختار سیاسی انقلاب؛ حقیقتی که تمام فرآیندهای تبلیغاتی دشمن را خنثی می‌کند.

قم: کانون و نماد تولید اندیشه، فقاقت و مشروعیت کلیمی ونظری انقلاب اسلامی

قم قلب تپنده فقاقت و الهیات سیاسی شیعه، خاستگاه نظری انقلاب اسلامی است. آنجا که امام خمینی(ره) در پیام خود به گورباچف، او و اندیشمندان شوروی را دعوت کردند تا با حضور در قم و بررسی علوم

عرفای اسلامی از جمله ملاصدرا، سهروردی، ابن‌سینا و سایر عرفا از عمق اندیشه نجات‌بخش انقلاب اسلامی برای بشریت آگاهی پیدا کنند. حضور پیکر در قم، پیوند ناگسستنی رهبری سیاسی با نهاد مرجعیت و حوزه‌های علمیه را به رخ جهانیان می‌کشد. این حضور، بر اصالت معرفتی و عقیه تئوریک این حرکت تمدنی تأکید دارد و نشان می‌دهد این مسیر مبتنی

۳ طوس

بر یک عقلانیت عمیق اجتهادی است، نه صرفاً یک پوپولیسم سیاسی. تشییع باشکوه در این شهر، پاسخی راهبردی به روایت‌های انحرافی است که در تلاش هستند حوزه علمیه را جریانی «عقب‌مانده» یا «در حال قهقرا» معرفی کنند.

عراق: بازسازی جغرافیای تمدنی تشییع وجهه مقاومت و بازگشت به هویت عاشورایی شیعه

تشییع رهبر شهید در عراق نشان می‌دهد که نهاد مرجعیت و در امتداد آن جایگاه ولایت فقیه در میان امت شیعه و جهان تشییع جایگاهی عمیق و گسترده با پیوندی فراملی و ناگسستنی است. از مهم‌ترین ارکان حرکت تمدنی شیعه که باید از آن به‌عنوان قدرت ژئوپلیتیک شیعه و جبهه اسلام یاد کرد هفتمین پیوند فراملی و مرزهای اعتقادی است.

این کار نهادها و جریان‌های اجتماعی و مردمی دو کشور را همسو با یک داغ و وداع، همراه با قدردانی و حس انتقام و خونخواهی کرده و از طرفی تشییع را تبدیل به یک فضای آیینی واحد فراملی خواهد کرد. جایی که جغرافیای سیاسی جای خود را به جغرافیای مذهبی و اندیشه‌ای می‌دهد.

در نهایت این آیین عظیم یک انگاره فرهنگی عمیق را در پیوند «امام با امت» و پیوند «امت شیعی با نهاد مرجعیت» و پیوند «مقاومت با رهبر مبارز خود» فراتر از

مرزها فرایدمی‌زند و آن را به رخ جهانیان می‌کشد. از طرفی، برگزاری تشییع در این جغرافیا، واقعه را از سطح یک مراسم سیاسی یا اجتماعی فراتر می‌برد و آن را در متن روایت تاریخی عاشورا و فرهنگ مقاومت شیعی قرار می‌دهد، زیرا این واقعه به‌صورت نمادین به سرزمین کربلا و جغرافیای تاریخی عاشورا متصل می‌شود. در چنین وضعی شخصیت شهید در روایت جمعی، صرفاً یک فرد یا حتی یک رهبر سیاسی تلقی نمی‌شود، بلکه به‌عنوان امتداد یک الگوی تاریخی فهم می‌شود؛ الگویی که ریشه در عاشورا دارد و در حافظه تاریخی شیعه بارها بازتولید شده است.

این اتصال نمادین، حافظه تاریخی شیعیان را فعال می‌کند. به این معنا که جامعه شیعی، این رخداد را فقط در زمان حال نمی‌بیند، بلکه آن را در امتداد یک تاریخ قدسی و مبارزاتی تفسیر می‌کند. از همین جاست که تشییع در فرهنگ شیعه، غالباً دارای کارکرد بسیج معنوی است؛ یعنی هم احساسات دینی را برمی‌انگیزد، هم آگاهی تاریخی را زنده و هم ظرفیت حرکت جمعی و تداوم خط مبارزه را تقویت می‌کند.

مشهد: کانون هویت عاطفی، معنوی و قدسی با محوریت امامت در تمدن ایرانی-اسلامی

مشهد، نقطه اتصال به مصلح شریف امام رضا(ع) و مقدس‌ترین رکن هویتی شیعه یعنی «امامت» است. مشهد مقدس و آستان قدس رضوی، به‌عنوان مشهد امام رضا(ع) کانون عاطفی، معنوی و قدسی تمدن ایرانی-اسلامی است.

تدفین در این جغرافیا، به معنای بازگرداندن این مجاهدت تمدنی به منبع اصلی فیض و پیوند زدن آن با جامع‌ترین و عمیق‌ترین مفهوم تشییع یعنی امامت ولایت است. این اقدام، پایداری و جاودانگی معنوی این حرکت را در حافظه امت شیعه تضمین می‌کند. برای طول تاریخ و نسل‌های آینده امتداد مسیر امامت و ولایت را در مفهوم ولایت مطلقه فقیه بنشانند گذاری می‌کند. از طرفی باید به این نکته توجه کرد که جریاناتی در کشور سال‌هاست با طرح‌های توسعه شهری، ترویج ناهنجاری‌ها و تلاش برای تغییر ماهیت مشهد از شهری «زیارتی» به «سیاحتی»، سعی در تضعیف این کانون معنوی داشته است.

نتیجه‌گیری جغرافیای مسیر

عبور پیکر از تهران (قدرت و نظام‌سازی سیاسی)، قم (فقاقت، اندیشه و مبانی انقلاب)، عراق (مرزهای اعتقادی و هویت عاشورایی) و مشهد (معنویت و امامت)، روایتی فشرده از کلیت تمدن اسلامی-ایرانی است. این مسیر، نمادهای مشترک هویتی جامعه را از «حالت تخلیق» خارج کرده و حول یک محور مشترک بازخوانی می‌کند.

پیام مردم @QudsKhorasan

- سلام آقای شهید** 🇵🇸، **سلام ای کسی که فقط با شنیدن صدا و دیدن چهره زیبا و معصومان همه غم و غصه‌ها از وجودم دور میشد. توی عمرم هزاران مرتبه دعا کردم که فقط بتونم از نزدیک شما رو ببینم. ولی افسوس، افسوس، که لیاقت نداشتم از نزدیک ملاقاتتون کنم. حالا باید بیام و تابوت شما رو ببینم. ای کاش میمردم و این روز رو نمیدیدم. 🇵🇸** **دیگه دنیا اصلاً قشنگ نیست برام. زندگی برام تاریک و تلخ شده. (خدانگهدار آقای شهید ایران و اسلام).**
- سلام آقای شهیدم**، بعد از شما و حاج قاسم‌ها **جاتون تا ابد خالی میمونه. به قول ما جنوبی‌ها جای بعضی آدم‌ها با هیچ چیز پر نمیشه. باید خودتون جای خودتون باشنند. آقای شهیدم شهادتتون مبارک. 🇵🇸❤️**
- سلام رهبر عزیزم** انگار دوباره پدر خودم رو میخوانم **دفن کنن. خیلی ناراحتم. دعا کنین آقا جان برای فرج امام زمان(عج). خوش به سعادتتون.**
- سلام آقای من**، **سلام آقای مظلوم من**، شهادتتون مبارک. **چه سخته ای که کشیدین؛ اما همیشه با لبخند جواب دادین. قربونتون برم آقا جان که چه مظلوم بودین. هر وقت صداتون رو میشنوم جگرم تکه تکه میشه که دوباره شمارو نمیبینم آقا جان. احساس میکنم دیگه هیچ کس در این دنیا نیست. میگن مادر**